

Maar een nuchter en logisch nadenken over het materialistisch monisme (naar den trant van Haec- kel) dwingt ons ook tot het oordeel: redeloos!

De oerfout van Haecckel was, dat hij de natuurwetenschap, die toch niet meer dan ééne onder vele andere wetenschappen is, als volstreekte grondslag voor de filosofie heeft uitverkoren.

Haecckel's onkelspreuk, waarmee hij de sfinx der schepping haar geheimen meende te kunnen afdwingen, luidde: „Alle ware natuurwetenschap is filosofie, en alle ware filosofie is natuurwetenschap“.

Terecht merkt Hofer op (in zijn „Weltanschauungen“), dat de profet van het Darwinisme daarmee feitelijk terugkeert tot het vóór-Kantiaansche tijdperk. „Want Kant heeft, voor ééns en altijd aange- loond, dat geen op-zichzelf-staande wetenschap, ze moge heeten zoo ze wil, breed en diep genoeg is, om het grandiose gebouw van een wereldbe- schouwing te dragen. Alleen de resultaten van de afzonderlijke wetenschappen, voorzover zij door de filosofie verzameld en gelouterd zijn, kunnen bouwsteenen voor een wereldbeschouwing leveren. Het fundament, dat alles draagt, moet echter de kenleer zijn“.

Uitsluitend filosofisch geredeneerd is dit waar. Voor ons, christenbelijders, heeft echter de filosofie, met al hare fundamenteën inkluis, haar grondslag in het christelijk geloof.

Het einde van alle wijsheid is niet de ken- theorie, maar het buigen van den geest voor de openbaring der Opperste Wijsheid.

Maar om nu terug te keeren tot het trotsche monisme!

Haecckel's monisme is een schip, dat niet zonder ernstige averij voorbijaat aan de rots der rede. Als reactie tegen het fantastisch optimisme der idealisten heeft zijn natuurfilosofie een zekere ver- dienste.

Tegenover de bespiegelars, die wanen, dat alle wijsheid een product is van het eigen bewust- zijn, hadden Haecckel en al zijne, met mikroskoop en teleskoop ijverende, collega's een zeker recht van appel. Het was waarlijk niet overbodig de, op wolken varende, dreamers terug te roepen naar de platte aarde en te zeggen: de wijsheid begint niet de studie van de natuur.

Maar, gelijk wij reeds constateerden, begingen de speurders en detectieven der natuurwetenschap de dwaasheid, hun vakkennis, op eigen houtje, te promoveeren tot de universele kennis der wijs- begeerte.

Haecckel e.a. waren knappe vaklui, maar de Dar- winistische schoenmakers hielden zich niet bij hun leest.

En het aantal blunders, dat ze maakten, is legio.

Door in de natuur te „ontdekken“ een samen- stel van wiskundig zeker werkende wetten, weer- spraken ze hun eigen theorie, dat deze natuur uit de onbewuste stof is geboren. Want wat de mensch denkt, moet, naar de wet van oorzaak en gevolg, product van gedachte, dus van een oer-denker, zijn!

Door te onthullen de verschijnselen van het natuurleven, weerlegden ze hun eigen theorie, dat in de natuur niets anders werken dan bewegings- krachten, want leven is juist het zich hand- haven in zijn bestaan tegen de z.g. mechanische wetten van de natuur. Leven is strijd tegen de stof. Door de vernuftig verzonnen leer van aanpassing en teelkeus, wierpen de ontdekkers zelve onderstboven hun stelling, dat de natuur als geheel in wezen niet verschilt van een machine, want het onderscheid tusschen een machine en het (onbegrijpelijk) organisme der natuur, bestaat juist daarin, dat een machine geen verschijnselen van stofwisseling, en overerving, en soortverbe- tering, vertoont.

Wie „machine“ zegt, sluit „ontwikkeling“ buiten. Wie een even schoone als scherpzinnige weerlegging van het Darwinistisch monisme wil lezen, tracteere zichzelf met de Stone-lesing van Dr. Bayne: „Openbaring en natuur“.

Daar is Dr. Bayne in zijn kracht: de meester! Met de onverbidde gestrengheid van een wijs- geerig officier van justitie neemt hij hier het requi- sitoir voor de rechthand van de rede.

Hij eischt eerst voor de natuurwetenschap de vrijheid van beweging en arbeid. Zij behoeft niet te zijn de slaaf van der wijsbegeerte. Zij heeft bij de poging, om de natuurverschijnselen te kennen en te verklaren, geen „Deus ex machina“ (buiten- wereldlijke kracht) te hulp te roepen en van het geloof geen „asylum ignorantiae“ (toevlucht voor onwetendheid) te maken.

Met één woord: de natuurwetenschap is sou- verein in eigen kring.

„Maar“, zegt Dr. Bayne, „de fout is hierin gelegen, dat de evolutie, bruikbaar als werkhy- pothese¹⁾, evenals bij het fysisch atoom (dat men vroeger als werkelijkheid aannam, maar nu weer losliet, W.) tot den rang eener formule van wereldverklaring verheven en tot een stelsel van wereldbeschouwing uitgewerkt is.“

Wat het rare praatje over de natuurmachine

¹⁾ Een werkhypothese is een stelling, die men volstrekt niet als vaststaande waarheid beschouwt, maar alleen gebruikt, om er andere verschijnselen mee te „verklaren“. Voorbeeld: de zwaartekracht. — W.

betreft, daarvan zegt Bayne terecht, dat dit niet eens als werkhypothese bruikbaar is. „Inderdaad is de voorstelling, dat de wereld in haar geheel en in al hare deelen ééne groote machine is, zoo ongerijmd en met zichzelf in tegenspraak, dat men niet begrijpt, hoe zij ook maar één oogenblik den menschelijken geest bevredigen en boeien kan.“

En dan richt Bayne verder het mitrailleurvuur van zijne gedocumenteerde welsprekendheid op de heele falans van deze atheïstische (want dat is ze in beginsel) natuurwetenschap, zoodat er (uit wijs- geerig oogpunt) niet veel meer recht op blijft staan. Hetgeen er overblijft is de terminologie, die de Darwinist ontleend heeft aan de oude filosofie, en die hij noodig bleek te hebben om zijn wonder- gevaarte in elkaar te timmeren. Want de begrip- pen; substantie, materie, eigenschap, kracht, be- weging, ruimte, tijd. — zijn niet de vrucht van louter natuurwetenschappelijk onderzoek, maar van metafysische peinzing.

De conclusie van Dr. Bayne is, dat de mo- nistisch-materialistische school, in haar bestrijding van de oude wijsbegeerte, bewijst, dat zij, in- zooverre ze nog eenige wijsgeerige betekenis heeft, juist in de metafysica (wijsheid, die niet uit waar- neming stamt) wortelt.

Merkwaardiger wijze heeft de jongste natuur- wetenschap aan het Darwinisme ook nog een ge- dachten klap gegeven wat de z.g. zuivere weten- schappelijke ontdekkingen betreft.

Wij kunnen hier niet op ingaan, omdat we ons teveel zouden moeten verdiepen in details, die aan het gros van onze lezers weinig zouden „zeggen“.

Ik verwijs daarom den belangstellende naar het hoofdstuk in Hofer: „De jongste natuurwetenschap in tegenstelling met het mechanisme“ (deel III, 341 e.v.).

B. W.

LITERATUUR EN KUNST.

Van Afrikaanschen bodem.

(Slot.)

Aan de bespreking van Celliers' dichtbundel, die aanleiding gaf tot enkele opmerkingen over de Afrikaansche letterkunde in 't algemeen, voeg ik nu nog een slotartikel toe.

Onopzettelijk is dit onderwerp aan de orde gekomen, en, nu we spraken over de Afrikaansche literatuur in haar nieuwere openbaring, lijkt het mij gewenscht daarover onzen lezers ook nog eens het oordeel te doen zien van een anderen beken- den voorman, Prof. Dr. D. F. Malherbe, hoog- leeraar te Bloemfontein.

Van zijn hand verschenen verschillende poëzie- en prozabundels, een paar toneelstukjes, maar ook meer dan een verhandeling over de Afrikaan- sche taal- en letterkunde.

Uit een van deze laatste stukken „Afrikaanse Letterkunde“, wil ik gaarne een paar fragmenten overnemen, die duidelijk illustreeren, wat we in de beide voorafgaande artikelen bespraken.

„'n Lewenskragtige letterkunde moet as 'n natu- urlike produk opgroeit uit deurleefde sielsindrake van die volk. Die digter moet die sielsindrake intensief, in sterker mate, ondervind en vertolk met aanskouingen wat sy zienssoog uit die hom omringende wêreld kristalliseer, en so moet hij verbeerlik sy land, uitsing sy volk se vreugde en smart.

Beantwoord die Afrikaanse digters aan hierdie (= deze) eis: is hul woordkuns gewortel in ons Afrikaanse lewe?

Die boustof van die Afrikaanse poësie is na- sionaal. Wie kan dit ontken dat die Afrikaanse aarde met sy plantegroei en dieren en mense daarin aanskoulik geteken is: dat die veldwind gedurig daaroor waai, soos hij bijna onophoudelik sterker en swakker oor die hoogland trek; dat die gras geurt in somergroen of droevig ver- bleek in winterryf? En wat daarin pas, wilde en mak diere, die mense in hul boerbedrijf, die ossewa (= ossewage), die roer (= het geweer) die tent, die Afrikaanse lewe, land en mense in hul mees kenmerkende eienskappe?

Dit is geen toeval dat ons landskapskildering gewoonlik sy trekke uit die binneland-omgeving put nie; dat die Karo se eensaamheid, die veld- atmosfeer van die hoogland met sy donderstorm en heuwelrand en sy eindeloosheid, met sy sonskijn en rein horison, in ons literatuur met blywende skoonheid geteken is nie... Dit is omdat die hoog- land die mees kenmerkende eienskappe van Suid- afrika verteenwoordig: omdat die grootste gedeel- te van Suidafrika hoogland en eensame veld- wereld is.

Die dun strookje langs die kus vorm 'n nietig- heid in vergelyking met die eindelose veld- en grasuiggestrektheid. Daarom is ons poësie so vol daarvan; daarom is dit sy lewenselement, die kenmerk wat Suidafrika 'n eie kleur gee en tot iets aparts maak.

Onwrikbaar staan ons poësie op 'n fondament van eie landskapsaanskouing, bijna deurgaans ge- sie in algemene breë trekke....

En ons berge! Hoe is hulle nie besing nie, soos

hulle wegskeer in ver horison-houde, of staan op die hoogland; soos hulle hoog aan die wolk- some raak, of laag kruip oor die wye vlaktes- heuwels.

En verder die Afrikaanse plante, soos hulle daar staan in eenvoudige of rijke prag, die veld- blommetjies in hul kleine alleenheid, die varre en varkblomme, klossies en gonsblomme, klokkes en suring, pypies en katjepiering, die doringboom, in al die bonklikrygheid van vertoorn soos hulle kan feesvier, — hoe geur dit aanhoudend deur die Afrikaanse poësie!

En hoe trek voor ons oog verby, as ons dink an die digwerk, die wjduitgestrekte stoet van diere: van die kleinste goggatjie, van toktok- kie en spinnekop en tinginkie tot die seekoei en leeu; van die kalkoenmanneffie, die haan en die otjie tot die os, die os en sy wa wat hij trek, „geduldig, gedienstig, gedwee!“

Maar nie alleen is die boustof nasionaal nie, spreek uit elke bladsy warm liefde vir alles wat die Afrikaanse aarde oplever of dra nie, maar die gees van ons digwerk is daarom so kragtig-be- sielend omdat dit steeds in voeling gebly het met die rouwele van die Afrikaner-gemoed. Want toe ons digters begin, grijp het na die speeltuig om, onbeholpe en ongeoeftend nog, klanke daaraan te ontlok, het die snare wonderlik mooi meegeklink met die volk se siel in sy vreugde en lyding. En waar die tone van die instrument dieper word en swaarder van gang, waar hul smart vertolk en as 'n ware die klanke opvang van die nasie se liensverlede, daar veral word die siel diepste geroer van wie waaragtig Afrikaner is.

Maar nie net van ruwe geweld in oorlogstijd klink smartlik klagstemme deur hierdie poësie nie; ook uit 'n veel verder verlede van deurstans leed kom daar stemme, soos 'n sagte veldwindjie, weemoedig-vertrouevol.

Nasionaal is eindelijk ons letterkunde om sy ver- tolking van die hoogste wense en strewe, van die nobelste aspirasies van die Afrikaanse volk.“

En buitengewoon goed beeld van de Afrikaan- sche literatuur inderdaad, door de Afrikaansche wijze van zeggen, door namen van planten en dieren, bovendien typisch Afrikaansch gekleurd.

Men merkte eens op, hoe hier in wezen dezelfde gedachte geuit wordt, die we uit Celliers' geschrif- ten citeerden, hoe voor alles de nadruk wordt gelegd op het eigene, het specifiek Afrikaansche als hooft-eigenschap van echte Afrikaansche kunst. En ook — men lette er op, hoe precies Celliers' werk met dezen toon meeklinkt, hoe volkomen harmonieus zijn poëzie is met wat hier als alge- meen beeld wordt gegeven.

Zoo geven ons Malherbe en Celliers een indruk van de Afrikaansche letterkunde „in woord en beeld“.

En die indruk zal, voor wie niets of weinig van deze literatuur kende, ongetwijfeld verrassend zijn.

C. T.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Zen en ander.

De kerken van Soerabaja en Batavia gemeten de eer in twee rapporten te worden vermeld. Be- halve in het zendingsrapport toch vinden wij ook sprake van hen in het rapport van de deputaten voor de verzorging van de verstrooide Gereformeer- den in Nederl. Indië. Het is duidelijk, dat zij daar op hun plaats zijn, en wel spoedig uit het zendings- rapport zullen verdwijnen. Soerabaja heeft geen subsidie voor zendingsarbeid meer nodig, daar zij haar eenig terrein heeft losgelaten, en dus nog alleen uit de zendingskas trekken zal voor haar emeritus predikant.

Van veel betekenis is het niet, wat de depu- taten weten te vertellen. Batavia handelt anders wel heel vreemd. Deze kerk ontvangt eenige hon- derden guldens per jaar voor haar zendingswerk, maar zij acht het blijkbaar niet nodig, om de deputaten iets van dien arbeid mee te deelen; deze moeten uit de bladen een enkel, zeer mager gegeven, opzamelen. Nu heeft de Synode wel be- sloten, dat Batavia de subsidie van hoogstens f900 per jaar eerst zal ontvangen, zoo de behoefte aan dien steun zal gebleken zijn, maar niet werd bepaald, dat aan de deputaten een overzicht van het zendingswerk zou moeten worden gegeven; wellicht zal Batavia dit nu uit zichzelf doen!

Soerabaja heeft nog vreemder gehandeld. Deze kerk had het zendingssterrein Pesapen te bearbei- den. Maar zij deed het over aan het Ned. Zond. Gen., omdat de leden van den kerkeraad geen Maleisch kenden, en de arbeid toch in het Ma- leisch moest geschieden, zoodat nu geen behoor- lijk toezicht kon plaats hebben. Hier vermenig- vuldigen zich de vragen: waarom moet de arbeid in het Maleisch geschieden? deed de kerkeraad dusver daar nooit iets, en was het alleen de ar- beid van den voormaligen predikant? kon men niet verwachten, dat de nu daarheen vertrokken pre- dikant Maleisch zou leeren en alzo ook daar ook arbeiden gelijk zijn voorganger? enz. De Synode heeft het geval ook heel zonderling gevonden, en den deputaten opgedragen eens naar een en ander

te informe- de zaak is den wij- te een terrein het Ned. 2 uitstrekken zij zich of torie hier ken, dan gelegener van het b rustig de.

Het zen- bel ook te ons niet- lijk zou k

Over de als wij les vervolg na gewens niet van voor de z consulaat wel van wenscht e dan eenig Het is ons van zaken de vrucht dan beaf- het consul zou dit p arbeid der

Zeer va- licht ge gemeene i Bijb. Gen. consulaat strekt, wa het consu toelichting en och, v

Maar bevi niet. Zeer Synode de „noodzake keurig af, het rappo „noodig a was, dat : afzonderlij

Vastigh- stuk 12. j- ses staat Van den l meegedeel over den- particulier maar, gel ten opziel droeg hij

De Pol, o vaders is zelfs over van de z

De opla van ruim voordeeler ruim f900 mee dus ket de v

In verl- de zendi- ken naas- gericht. E Utrecht y- redje“, en Boerholing

De redac- kelaar, zie leede oogz dingsblad“ aan onze onzerkerk reinen. Is kerken all- dus „Het alleen gru- kenen, me- de andere eenzijdigh-

Deze za- hier een- oi ook r- der over- wordt het- zendende twijfel an- blaadjes a

Onder- fat- behoc